

VAN BOTERBERG TOT SUPERHEFFING**2003**

Jaar	Melkveehouders / koeien	Melkkoeien x 1000	Melk/vet /eiwit gem. / koe	Melkgeld cent/kg.	Melk Mln. kg	Kaas ¹⁾ mln. kg.	Boter ¹⁾ mln. kg.	Boterberg mln. kg.	M-Melkp. mln. kg

1) Productie / consumptie / export

2003									372
2003-xx-xx	boek		Promotie oud- _PZ. voorzitter Harm Schelhaas – Bijlage-10						
2003-01-03	LC		_PZ. Koopstra: ‘Melkprijs minder laag door strategie zuivel’						
2003-01-04	LC		_PZ. Koopstra: ‘Zuivel vraagt om meer exportaandacht’						
2003-01-04	DvhN		LTO Nederland: gesjoemel met prijs melkquotum						nw
2003-01-08	DvhN		NVM: agrarische grond daalt fors in prijs – onrust melkquotumvorming						nw
2003-01-28	LC		Afschaffen superheffing is nog hoogst onzeker						
2003-04-05	LC		Verhuur van melkquotum aan banden						
2003-04-19	DvhN		Prijs melkquotum naar dieptepunt – verleas-beperking van 30 pct.						nw
2003-04-25	DvhN		Melkveehouder van elders ontdekt Provincie Groningen						nw
2003-04-30	LC		Prijs van melkquotum gaat weer omhoog						
2003-05-07	LC		FCDF ‘baas’ A. Olijslager haalt uit naar NMV boeren						nw
2003-05-17	LC		Tweede kamer: Heeft de sofamelker zijn langste tijd gehad?						nw
2003-06-16	LC		Brussel: Steun zuivel houdt – voorlopig tot 2008 – band met productie						nw
2003-07-04	LC		NVM: Banken draaien boer duimschroeven aan						nw
2003-12-12	DvhN		Melkveehouderij: De kostprijs van de melk, een centenkwesie						

2003

2003-xx-xx

Promotie Harm Schelhaas

‘Liberalisatie in de landbouw’

Mogelijkheden en grenzen

[zie bijlage-10](#)

Leeuwarder Courant 2003-01-03

PZ.: ‘Melkprijs minder laag door strategie zuivel’

DEN HAAG - De daling van de melkprijs voor de boeren in Nederland is beperkt gebleven vergeleken met die van de basisproducten als boter, kaas en melkpoeder. De strategie van de zuivelindustrie om toegevoegde waarde te geven aan zuivelproducten lijkt te werken. Dat stelt de voorzitter Geert Koopstra van het *Productschap Zuivel* vandaag in zijn nieuwjaarsrede. Koopstra prijst de melkveehouders om de goede sfeer, die is gebleven ondanks de forse inkomensdaling. Het komend jaar ziet er volgens de voorzitter goed uit met een opleving van de marktprijzen en vooral van het marktvertrouwen.

De zuivelvoorman vroeg aandacht voor de vergrijzing in de zuivelindustrie. Die is het gevolg van de strek afgenomen werkgelegenheid daar. Dat zou de vakkennis van de werknemers in die industrie negatief kunnen beïnvloeden.

De melkveehouderij moet wel voldoende ruimte krijgen om zich te ontwikkelen. Het zal nog moeten blijken of de huidige daling van de grondprijzen structureel is. Koopstra sprak de hoop uit, dat door ingrijpen van de Europese Commissie de prijs van het melkquotum flink zal dalen.

De voorzitter hield een pleidooi voor een voortdurend toezicht op de diergezondheid. Dat zou in de plaats kunnen komen van het door sommige boeren bekritiseerde periodieke bedrijfsbezoek. Het kwaliteitsborgingssysteem zou beter kunnen worden door de bestaande informatiestromen beter aan elkaar te koppelen, aldus Koopstra.

Leeuwarder Courant, 2003-01-04

PZ.: ‘Zuivel vraagt om meer exportaandacht’

DEN HAAG - De aandacht voor verkoop van vlees en melk van tegen dierziekten gevaccineerde dieren verengt zich tot de afzet in Nederlandse supermarkten. De export voor de Nederlandse veehouders is van veel groter belang. En die wordt steeds moeilijker, want de grenzen van landen buiten de Europese Unie gaan bij het minste of geringste op slot.

Die waarschuwing lanceerde voorzitter Geert Koopstra gisteren tijdens de nieuwjaarsbijeenkomst van het *Productschap Zuivel*. Volgens de voorzitter kost het veel werk om gesloten

grenzen weer geopend te krijgen. Hij noemde als voorbeeld China, dat onlangs de grenzen sloot voor Nederlandse vlees- en zuivelproducten vanwege een conflict over Chinese vis. Koopstra benadrukte nog eens het belang van sluitende borgingssystemen voor zuivelproducten. Hij liet er weinig twijfel over bestaan dat maatregelen, getroffen na de mond- en klauwzeeruitbraken, niet versoepeld mogen worden. Hij verbaasde zich over melkveehouders die pleiten voor afschaffing van de zogeheten dertig-dagenregeling en het verbod op weidevee op de veemarkten.

De voorzitter bleek sowieso niet erg onder indruk van de zorgvuldigheid van melkveehouders. Hij hield hen het voorbeeld voor van varkenshouders. Daar komt niemand meer het erf op, zonder nadrukkelijke toestemming.

Dagblad van het Noorden, 2003-01-04

LTO Nederland: gesjoemel met prijs melkquotum

GRONINGEN/ASSEN – De boerenbond LTO Nederland vermoedt dat er door handelaren wordt gesjoemeld met de prijs voor melkquota. Handelaren maken prijsafspraken en houden de prijs met opzet hoog. Dat is slecht voor de landbouw. Vandaar dat de Nederlandse Mededingingsautoriteit om een onderzoek is gevraagd.

„We hebben sterke aanwijzingen dat de handelaren de marktprijs bewust hoog houden. De noteringen die je tegenkomt zijn vrijwel nooit gebaseerd op de werkelijke prijzen. Er is daardoor geen serieuze transparantie in de markt”, zegt Siem Jan Schenk, voorzitter van de LTO-vakgroep rundveehouderij.

Hoogste

Met €1,80 per kilogram melk is de quotumprijs in Nederland veruit de hoogste in Europa.

„Dat is alleen goed voor wie stopt. Voor de structuur van de gehele sector en voor de financiële structuur van de bedrijven en de concurrentiepositie van de Nederlandse melkveehouderij is het beter dat de prijs omlaag gaat”, aldus Schenk.

Dagblad van het Noorden 2003-01-08

Agrarische grond daalt fors in prijs **Overheid stopt met aankopen voor natuurgebieden**

Door onze redactie economie

GRONINGEN/NIEUWEGEIN

De prijzen voor landbouwgrond in Nederland zijn de afgelopen maanden met zo'n 20 procent gedaald. In het Noorden bleef de daling beperkt tot 15 procent. De daling komt doordat de overheid sinds vorig najaar geen boerengrond meer aankoopt om er natuurgebied van te maken.

Bovendien aarzelen boeren ook bij de aankoop van grond vanwege de onzekere economische situatie.

De NVM publiceerde gisteren een overzicht van de agrarische makelaars van de NVM. Daaruit blijkt dat er minder boerenbedrijven worden verkocht. Tientallen boeren gaan failliet omdat de bank 'de stekker eruit trekt'.

Alleen in Noord-Nederland en in Brabant, waar de grootste concentratie intensieve veehouderijen is gevestigd, bleef de daling van de grondprijs beperkt tot 15 procent. Veel boeren grijpen de kans om de buurman die stopt uit te kopen. Zo kunnen ze hun eigen bedrijf vergroten. Schaalvergoting is sowieso de tendens in de Nederlandse landbouw.

In Noord-Nederland gaat de betere landbouwgrond voor 25.000 euro van de hand; in Zuid-Nederland is de ondergrens 30.000 euro en de bovengrens 50.000 euro. In Oost-Nederland is de gemiddelde prijs voor boerengrond gedaald tot 27.000 à 32.500 euro per hectare. Soms worden nog uitschieters van vijftigduizend euro genoteerd. In West-Nederland is de gemiddelde prijs per hectare gedaald van 45.000 naar 35.000 euro. Over het algemeen zijn er veel meer aanbieders dan kopers van landbouwgrond. Veel aanbieders verkeren nog in de veronderstelling dat hun grond nog een hoge prijs op zal brengen. De NVM denkt dat met een prijsdaling van twintig procent de bodem bereikt is.

Omdat de fiscale regels rond bedrijfsoverdracht onduidelijk zijn, verwisselen steeds minder boerenbedrijven van eigenaar. Alleen in Brabant is geen sprake van afnemende belangstelling. Met name vleeskuikenbedrijven en vleesvarkensbedrijven zijn moeilijk te slijten vanwege de lage opbrengstprijzen voor kippen- en varkensvlees.

MELKQUOTA

De NVM makelaars eisen dat de kartelpolitie NMa een onderzoek instelt naar de bewering dat de prijs voor melkquotum in Nederland door de quotumhandelaren kunstmatig hoog wordt gehouden. Dat beweert voorzitter Schenk van de vakgroep melkveehouderij van LTO Nederland. De NVM-makelaars, die slechts 10 tot 15 procent van het quotum verhandelen zeggen 'objectieve en transparante' prijzen te berekenen. Ze zijn woedend op Schenk en suggereren dat grote veevoederbedrijven schuld hebben aan ondoorzichtige prijsvorming voor melkquotum.

Leeuwarder Courant 2003-01-28

Afschaffen superheffing is nog hoogst onzeker

TE GAST

Henk Folmer en Roel Jongeneel economen Wageningen

Recentelijk heeft de Europese Commissie nieuwe voorstellen voor het EU-landbouwbeleid bekendgemaakt, waarbij afschaffing van de melkquotering als mogelijkheid geopperd wordt. In kringen van veehouders leidde dat tot onrust. Hoe serieus zijn de plannen?

In 1964 besloot de Europese Commissie de melkveehouders in de EU te ondersteunen door invoering van een prijsniveau voor zuivelproducten dat hoger lag dan het niveau op de wereldmarkt. De steun aan boeren werd overwegend betaald door de consumenten. Echter, ook de Europese Commissie moest bijspringen om de overschotten op te slaan of naar de wereldmarkt te exporteren.

Door technologische ontwikkelingen, zoals verbetering van de kwaliteit van voer en melkvee, nam de productie van melk sterk toe en ontstond er een steeds grotere kloof tussen aanbod van en vraag naar zuivelproducten binnen de EU.

Een neveneffect van het zuivelbeleid was dat de EU de belangrijkste zuivelexporteur ter wereld werd en in toenemende mate haar eigen markt en die van andere landen bedierf.

In 1984 werd besloten de melkproductie te quoteren. Op productie die het quotum overschreed, werd een belasting oftewel superheffing geheven. De verdeling van de quota over de melkveehouders binnen de lidstaten vond voornamelijk plaats op basis van individuele melkafleveringen aan de zuivelfabriek in 1983. In Nederland werden de quota verhandelbaar gesteld met als gevolg dat efficiënte bedrijven konden uitbreiden door quota op te kopen.

Het quoteringsbeleid leidde tot een beteugeling van de productie, de exporten en van de daarmee samenhangende kosten voor de schatkist, met als gevolg dat het zuivelbeleid inmiddels een van de goedkoopste onderdelen van het EU landbouwbeleid is.

Echter, ondanks dit succes bestaat er nog steeds een structureel aanbodoverschot van ongeveer 10 procent van de productie, met als gevolg dat nog steeds een aanzienlijke hoeveelheid zuivelproducten op de wereldmarkt afgezet moet worden.

Het aanvankelijke structurele overschot had op den duur kunnen verdwijnen als gevolg van de groei van de vraag naar zuivelproducten. Echter, de quota werden een aantal keren verruimd, zodat een structureel overschot bleef bestaan.

Een belangrijk argument voor afschaffing van de quota is tegemoetkoming aan de kritiek in de Wereld Handels Organisatie, die vindt dat het EU-zuivelbeleid te protectionistisch is. Daarnaast spelen de hoge consumentenprijzen als gevolg van de quota een belangrijke rol. De commissie gaat er in haar schattingen vanuit dat de melkprijs bij afschaffing van de quota in 2008 met ruim 38 procent zal zijn gedaald. De oorzaak van deze daling is gelegen in de groei van de totale melkproductie in de EU met 12 procent onder invloed van voortgaande technische ontwikkelingen.

Bovendien loont het ook bij deze lagere prijs voor een deel (de meest efficiënte) van de melkveehouders om de productie op te voeren. Dit betekent dat er zelfs bij volledige afschaffing van de quota en bij de daarmee gepaard gaande daling van de melkprijs geen grond bestaat voor de vrees dat de melkveehouderij uit Nederland en Friesland zal verdwijnen.

De grootste winnaar van de afschaffing van de melkquota is de consument die haar of zijn zuivelproducten tegen lagere prijzen zal kunnen kopen. Verder zal de export van zuivelproducten sterk toenemen.

De Europese schatkist zou baat kunnen hebben bij de afschaffing van de melkquota omdat de exportsubsidies komen te vervallen, ware het niet dat er tegenover de besparingen nieuwe uitgaven staan in de vorm van melkpremies om de boeren te compenseren voor het verlies van de quota.

Immers, ten gevolge van de afschaffing van de melkquota zal de melkveehouder de waarde van zijn quota in rook zien opgaan. Met name voor die boeren die veel quota hebben aangekocht betekent afschaffing kapitaalvernietiging.

De melkveehouders zullen zich dan ook niet zonder slag of stoot bij de afschaffing neerleggen, maar compensatie eisen. Als gevolg daarvan zullen de uitgaven voor het EU zuivelbeleid oplopen tot € 5,9 miljard en in 2010 bijna het dubbele bedragen van nu.

Bovendien is de verwachting dat de druk uit de *Wereld Handels Organisatie* niet al te groot zal zijn omdat met de instandhouding van de quota voorkomen wordt dat de wereldmarkt door Europese melk overspoeld wordt. Het ligt derhalve in de lijn der verwachtingen dat wat de quota betreft er weinig redenen voor ongerustheid is voor de melkveehouders.

Leeuwarder Courant, 2003-04-05

Verhuur – verleasen – van melkquotum aan banden

LEEUWARDEN - Het verleasen van melkquotum, wordt vanaf volgend jaar april sterk aan banden gelegd. Het volledig verhuren van melkproductierechten is dan niet meer toegestaan. Melkveehouders moeten in het quotumjaar 2004/2005 minimaal 70 procent van hun quotum benutten. Niet meer dan 30 procent mag in de verhuur, zo heeft minister Cees Veerman van landbouw besloten.

Volgens de bewindsman moet hij de maatregel treffen op last van de *Europese Commissie*. Gestopte melkveehouders krijgen tot eind 2004 de tijd om hun melkquotum te verkopen, dan wel weer te beginnen met melken. Doen ze dat niet dan moeten ze hun quotum inleveren aan de nationale reserve. Ook actieve melkveehouders die minder dan 70 procent van hun quotum benutten, moeten melkrechten inleveren.

Boerenorganisatie NLTO reageert verheugd op de maatregel. Het verleasen van melk, dat in de loop der jaren een enorme vlucht heeft genomen wordt als een van de oorzaken gezien van de hoge prijs voor melkquotum in Nederland. Die ligt veel hoger dan elders in de Europese Unie.

De boerenbonden hebben al jaren geprobeerd om het verleasen te beperken. Tot nu toe wisten de verleasers de politiek ervan te weerhouden beperkende maatregelen te nemen. Nederland telt zo'n 27.500 actieve melkveehouders en circa 4700 structurele verleasers, van de laatste groep is meer dan 40 procent ouder dan 65 jaar.

Dagblad vh Noorden 2003-04-19

Prijs melkquotum naar dieptepunt

GRONINGEN/LEEUWARDEN - De prijs van het melkquotum daalt momenteel met een stuiver per week. De melkproductierechten zijn de afgelopen week gezakt tot iets meer dan 35 eurocent per gram vet per liter.¹ De snelle daling is onder andere het gevolg van het voorneemen om het structureel 'verleasen' van melkquota sterk te beperken.

Op 1 april moeten melkveehouders die hun melkquotum willen verleasen voor 70 procent zelf melken. Dat heeft verleasers die zelf niet melken ertoe verleid hun hele quotum op de markt te brengen. In een situatie waarin er amper vraag is, heeft dit geleid tot de prijsdaling.

Vorig jaar kwam het melkquotum nog op een historisch hoogtepunt van 49 eurocent. Begin dit jaar dreigde even een stijging door paniekaankopen in verband met de plannen van euro-commissaris Franz Fischler. Die wil een compensatie voor een prijsdaling van de melk als ge-

¹ Is bij 4,45 % vet 1,56 Euro / kg melk / later genoemde 49 eurocent / % vet = 2,18 Euro / kg. melk (ZHN.)

volg van zijn hervormingsplannen baseren op basis van het melkquotum per 1 april volgend jaar.

Het uitblijven van de vraag heeft alles te maken met de onzekerheid rond die plannen. Ook in Duitsland daalt de prijs. Daar is die daling al langer gaande en zit de melkquotumprijs in vergelijkbare gebieden op ongeveer eenderde van de Nederlandse.

Dagblad van het Noorden 2003-04-25

Melkveehouderij ontdekt Groningen

Door onze redactie economie

GRONINGEN ■ De melkveehouderij ontdekt Groningen. Dankzij van de komst van koeienboerei van elders kreeg de provincie er vorig jaar bijna drie procent oftewel 17.000 ton aan melkquotum bij. Dat is meer dan in alle andere provincies. Grootste melkveeprovincie blijft Friesland, maar daar lijkt de groei er nu zo'n beetje uit.

Dat blijkt uit cijfers van het *productschap zuivel* over de periode 2002/1003. Op kop van de ranglijst gaan achtereenvolgens Friesland, Overijssel en Gelderland. De Friese melkveehouderij is goed voor 1.935 miljoen ton aan melkquotum, slechts 0,3 procent meer dan in 2001/2002. Daarentegen groeide het quotum in Gelderland na jarenlange achteruitgang, plotseling weer met 12.000 ton.

Vergeleken bij de Top 3 blijft Groningen vooralsnog een kleintje met 578 miljoen ton melk. Zeeland, dat procentueel nog sterker groeide (bijna 5 procent), volgt op nog grotere afstand, met in totaal 119 miljoen ton aan quotum. Achteruit ging het juist in Zuid-Holland (1procent), Utrecht (1,2 procent), Limburg (1,6 procent), Noord-Brabant (1,1 procent) en vooral Flevoland (1,7 procent).

Verplaatsingen

Voor een belangrijk deel is dat quotum verdwenen richting Zeeland en Groningen, in het kielzog van melkveehouders die in het Zuiden en Zuid-Holland plaats moesten maken voor woningbouw en natuurontwikkeling. In Groningen en Zeeland vinden zij nog ruimte om een grote bedrijf te vestigen dat niet op slot staat door dit soort planologische ontwikkelingen. De noordelijke overheden proberen zulke bedrijfsverplaatsingen te stimuleren met gericht promotiebeleid, vooral richting de Drents-Groningse Veenkoloniën.

Juist die grote bedrijven hebben de toekomst, zo blijkt uit de cijfers van het productschap. Het afgelopen jaar is het aantal bedrijven boven de 750.000 kilo melk het sterkst gegroeid. Kwam er in 2001/2002 al 9 procent bij, vorig jaar ging daar nog een procentje extra bovenop. De categorie daaronder, vanaf 500.000 kilo, groeide ook, maar nog minder dan voorheen: ruim 3 procent. In de kleinschaligere melkveehouderij is sprake van krimp, maar ook dat vlakt af: het aantal bedrijven tot 200.000 kilo bijvoorbeeld, liep nog maar 5 procent terug. In het voorgaande jaar was nog sprake van een daling van 8 procent en het daarvoor zelfs van 12 procent.

Prijs van melkquotum gaat weer omhoog

LEEUWARDEN - De prijs voor het melkquotum stijgt weer, tegen de verwachtingen in. Voor het eerst in maanden tijd, overigens zonder veel handel, is de prijs van de melkproductierechten weer boven de 40 eurocent per procent vet gekomen.

Er zal geen adviseur zijn, die boeren aanraadt melkquotum te kopen tegen die hoge prijs. Zelfs toen die in het vroege voorjaar was gedaald tot rond de 37 cent leek de koop amper aan te raden. Een liter melk kost aan productierechten dan immers zo'n €1,60.

Dat komt neer op zo'n 5 cent per liter aan vaste kosten.² Opmerkelijk genoeg stijgen de productierechten, terwijl de melkprijzen dalen. Maar melkquotum wordt soms gekocht om straks een paar centen meer premie te kunnen ontvangen als het nieuwe zuivelbeleid gestalte heeft gekregen. Want die premie is gebaseerd op het melkquotum. Maar het is een euro uitgeven om een kwartje te verdienen.

De prijs van het melkquotum lijkt de nagel aan de doodskist van de Nederlandse melkveehouderij. Voorzitter Jan van Weperen van de NLTO-melkveehoudersvakgroep heeft in een werkgroep hard gewerkt aan een methode om de prijs nu eindelijk eens naar beneden te krijgen. Een meerderheid van de quotumbezitters is alleen niet zo voor prijsverlaging. Het is namelijk een aardig spaarpotje voor de oude dag.

Toch moet de Nederlandse boer door zijn dure quota opboksen tegen een fors concurrentienadeel. Collega's in Duitsland betalen immers voor een liter quotum slechts een kwart van wat hier betaald wordt. Iedereen weet het en iedereen weet ook dat alleen de boeren zelf de prijs kunnen laten dalen door gereserveerd af te wachten.

Helaas zit juist die dalende melkprijs tegen. Want alleen met een hogere productie kun je die prijsverlaging compenseren. Gerben Smeenk, adviseur van NLTO, legt het uit. Als je ruimte hebt op je bedrijf om meer te melken, dan kan het uit om melkquotum te kopen. Als je dat quotum in tien jaar afschrijft zit je daarna goed. Dat kan wat waard zijn, als de prijzen nog verder dalen.

Maar voor de meeste melkveehouders is het nu weinig zinvol tegen deze prijzen productierechten te kopen, aldus Henry Voogd van Alfa Accountants in het vakblad Oogst. „Als je het quotum met geleend geld moet kopen, valt de meeropbrengst weg tegen de financieringskosten.” Volgens Voogd hoeven boeren niet bang te zijn achterop te raken, als ze nu even pas op de plaats maken.

2 Hier word vermoedelijk alleen de rente – 3,1 % – berekend? Bij afschrijving in bv. 10 jaar zou er 16 cent bijkomen.....(ZHN)

FCDF 'baas' A. Olijslager haalt uit naar NMV boeren

LEEWARDEN - Directeur André Olijslager van *Friesland Coberco* is boos op de *Nederlandse Melkveehouderij Vakbond* (NMV). In de Koerier, het ledenblad van het zuivelconcern, spreekt hij van 'een kleine minderheid die ons streven naar verdergaande kwaliteit, en daarmee een verbetering van onze concurrentiepositie, onderuit probeert te schoffelen'. De NMV heeft de woede gewekt van de directeur met een rechtszaak tegen het eigen beleid van *Friesland Coberco* om de kwaliteit van de melk zeker te stellen. Vorige week besliste het Leeuwarder hof dat het zuivelbedrijf ten onrechte twee boeren had gekort omdat ze niet voldeden aan het borgingsysteem, dat de zuivelreus daarvoor heeft ontworpen.

De NMV heeft zich tot spreekbuis gemaakt van het verzet tegen de borgingsystemen, zoals *Kwaliteit Keten Melk (KKM)*, waarop ook het systeem van *Friesland Coberco* is gebaseerd. De NMV verzet zich vooral tegen het wettelijk worden van KKM, zonder dat er een verhoging van de melkprijs tegenover staat.

Volgens Olijslager heeft KKM een wettelijke status gekregen door de voortdurende juridische procedures die de NMV er tegen heeft aangespannen. „De tegenstanders van ons borgingsbeleid hebben het altijd over een hogere melkprijs en schoppen aan tegen regelgeving. Door alle rechtszaken komen er steeds meer juridische regels bij, met de daarbij horende hogere kosten.”

De sofamelker heeft zijn tijd gehad

DEN HAAG. – Landbouwminister Cees Veerman moest deze week zijn gewicht in de strijd gooien om de beperking van het verhuren van melkproductierechten door te drukken. Een meerderheid in de Tweede Kamer was er tegen. Zo werd het toch nog een echte kwestie, al zal de gemiddelde burger er weinig van hebben begrepen.

Nico Hylkema landbouwredacteur

Melkproductierechten, of melkquota zijn in 1984 ingesteld om een eind te maken aan de overproductie in de zuivelsector. Grote boter- en melkpoederbergen kostten de Europese Unie handen vol geld en zo nu en dan mocht de toenmalige Sovjet-Unie profiteren van onze boter tegen een vriendenprijsje. Ondanks ferme tegenstand kwam de zogeheten superheffing tot stand.

Helaas werd niet in heel Europa een gelijk stelsel voor het verkrijgen van melkquota in het leven geroepen. Het ene land stelde een quotumbeurs in en een enkeling, zoals Nederland - wie is er nu verrast? - liet het over aan de vrije markt.

Juist Nederland met zijn intensieve en efficiënte productie kreeg hierdoor te maken met hoge melkquotumprijzen. In eerste instantie leek dat misschien wel aardig. Het kostte een paar centen, maar als je stopte als boer had je nog een appeltje voor de dorst.

Dat was niet helemaal de bedoeling van de productieregeling. Nu is zo'n 6 procent van het totale melkquotum van Nederland (11 miljard kilo) in de verhuur, waarvan 60 procent in handen van niet (meer) melkende boeren. Die verhuren dat voor ongeveer €0,16 per kilo. Het zijn vaak de kleine boeren, die hun hele quotum verhuren. Zeg maar met 100.000 tot 200.000 kilo.

Divan-, en sofamelkers worden ze snerend genoemd door boeren die met pijn en moeite hun quotum peperduur moeten kopen voor zo'n €1,50 per kilo. Op vergaderingen van boerenorganisaties is het al jaren een strijdpunt. Uiteindelijk nemen ze steeds stelling tegen de divanmelkers, en voor de 'blijvers'. Ze zijn dus tegen het structureel verlesen van het hele melkquotum.

Eind vorig jaar besliste het Luxemburgse hof in een zaak over dit verlesen, dat alleen wie echt melk produceert recht heeft op quotum. Hierop baseert Veerman nu de uiteindelijke beslissing om paal en perk te stellen aan het structureel verlesen.

De pachtboeren, relatief veel in het Noorden, zitten in een moeilijk parket. Zij delen het bezit van het quotum met de verpachter. Als ze het verlesen, krijgen ze de hele opbrengst. Moeten ze het straks verkopen, dan krijgt de verpachter de helft van de opbrengst. Daar zit een onrechtvaardige kant aan, want de niet-pachtende ex-boer krijgt voor het verlies van de verhuur wel het verkoopbedrag in handen.

Aan de andere kant draait het allemaal om de kosten voor de blijvende boeren. Door peperdure melkquota in vergelijking met het buitenland - in Duitsland is de prijs rond €0,50 per kilo - zitten de boeren hier met hoge kosten. En de grond is ook al zo duur.

Tegen hoge melkquotaprijzen helpt overigens het beperken van het leasen maar tijdelijk.

Daarna overtreft de vraag toch het aanbod. en stijgen de prijzen weer. Eigen schuld, want het zijn wel de boeren die deze prijzen betalen. Toch wil de minister nog iets meer doen. Hij wil de quota verhandelen via een beurs, zoals in andere landen.

Dat maakt de prijsvorming in ieder geval doorzichtiger. Maar uiteindelijk hangt het af van de blijvende boeren. Ze moeten zich niet meer laten opjatten om de prijs op te drijven, zeker nu de schaalvergroting een tandje hoger wordt gezet. Gewoon even een kopersstaking dus. Dan zakt die prijs vanzelf wel.

Leeuwarder Courant 2003-06-16

Steun zuivel houdt band met productie

BRUSSEL - De inkomenssteun aan melkveehouders blijft gekoppeld aan de actuele melkproductie. Dat is de uitkomst van overleg tijdens de onderhandelingen over het landbouwhervorming in Luxemburg. Ook wordt het totale melkquotum niet met 3,5 procent vergroot, maar met 1.5 procent.

De versoepeling voor de zuivel is het resultaat van een compromisvoorstel, dat de Griekse voorzitter heeft ingediend. Het betekent dat Nederlandse boeren niet meer bezorgd hoeven te wezen over de grootte van hun melkquotum op een peildatum in 2004. Die peildatum is tot 2008 niet aan de orde.

Wel houdt eurocommissaris Franz Feschler in tegenstelling tot eerdere berichten vast aan een daling van de garantieprijs met 28 procent. De gevolgen daarvan voor de feitelijke melk-prijs zouden maatgevend moeten zijn voor een eventuele latere ontkoppeling van de inkomenssteun van de productie. In dat geval zouden ook melkveehouders steun krijgen op basis van hun productie op een peildatum, die verder los staat van hun feitelijke productie.

Begin dit jaar ontstond ongerustheid onder boeren, toen bekend werd dat Fischler 1 april 2004 als peildatum wilde aanhouden. Melkveehouders waren bezorgd over de effecten van zo'n datum op de prijs van de melkproductierechten. De melkquotumprijs zou er explosief door kunnen stijgen. In de praktijk leek dat overigens erg mee te vallen.

Leeuwarder Courant 2003-07-04

Banken draaien boerduimschroeven aan

NIEUWEGEIN - Banken worden voorzichtiger met het financieren van agrarische bedrijven. Dat uit zich onder andere in adviezen aan melkveehouders om extra melkquotum te kopen in plaats van grond. De banken kiezen voor het vergroten van inkomen. Ook adviseren ze vaker te stoppen met het bedrijf.

Dit stelde de *Nederlandse Vereniging van Makelaars* (NVM) afdeling agrarisch onroerend goed gisteren bij de presentatie van de halfjaarcijfers. De algehele malaise in de landbouw wordt zichtbaar in de prijzen van de grond. Sinds vorig jaar is de waarde met gemiddeld 19 procent gedaald, van €33.724 per hectare naar €28.441.

De NVM meent dat de bodem nog niet bereikt is. Wel stellen verkopers redelijker verkoopprijzen vast. Kopers durven evenwel fors lager te bieden. Afhankelijk van de ligging en de kwaliteit van de grond worden heel verschillende prijzen betaald. De hoogste prijs wordt betaald in het zuidelijk veehouderijgebied met maxima van €40.000 per hectare. In het Friese weidegebied zijn de prijzen gedaald tot € 19.500 per hectare.

Een melkveehouderij met minder dan 40 hectare is bijna onverkoopbaar geworden. Veelal worden deze bedrijven in delen aan de burens verkocht. De boerderij krijgt dan een andere bestemming. Door de onzekerheid over de toekomst van het verleasen van melkproductierechten blijven de prijzen aan de hoge kant.

De NVM verwacht dat de prijs van het melkquotum zal dalen zodra het structureel verleasen aan banden wordt gelegd per 1 april volgend jaar. De aanname is dat de prijzen zullen stabiliseren rond de €0,37 per procent vet per liter.³

3 Nee dus ging in twee jaar naar max. van € 0.55 in 2006 (ZHN.)

De wereld achter de kostprijs van de melk

Melkveehouderij: een centenkwestie

GRONINGEN / LEEUWARDEN. Rare mensen, die melkveehouders. Dat moet je haast wel gaan denken, als je de berekening van de kostprijs van melk ziet die het *Landbouw Economisch Instituut* (LEI) deze week publiceerde. Een gemiddelde kostprijs van 41 eurocent en een opbrengst op dit moment van 34 cent. Daar melk je toch niet meer voor. De wereld achter de cijfers onthult een andere werkelijkheid.

Directeur Jappie Rijpma van accountantsbureau Alfa Beag in Leeuwarden heeft het snel uitgelegd. Die kostprijs van gemiddeld 41 cent is gebaseerd op de vervangingswaarde van een boerenbedrijf. Dus op de kosten van een boerderij met alles erop en eraan. Een groot deel daarvan zijn berekende kosten. Dat zijn de kosten van gebouwen, grond, melkquotum en arbeid. Die maken ongeveer 17 cent van de kostprijs uit. De rest zijn feitelijke kosten van bijvoorbeeld voer, stroom en koeien.

Pachtprijs

De LEI-kostprijs gaat uit van een situatie, waarin een boer zijn bedrijf huurt. Dus de grondkosten worden berekend op basis van de pachtprijs van ongeveer 450 euro. Het melkquotum wordt aan de kostenkant bijgeschreven op basis van de leaseprijs van ongeveer 16 cent per kilo. Daarnaast wordt het bedrijfsgebouw van zo'n 250.000 euro tegen een flinke huur doorberekend.

De factor arbeid telt ook flink mee, met al snel zo'n 50.000 euro per jaar. Als je het aantal kilo's melk deelt door al die kosten, kom je al snel op die 17 cent. De zittende al wat oudere boer met weinig schulden bij de bank zal dit kostenverhaal evenwel niet herkennen. Natuurlijk, hij heeft zo'n veertig hectare grond, zo'n 500.000 kilo melkquotum, een gebouw van inderdaad zo'n 250.000 euro en hij en zijn vrouw steken beiden een flink deel van hun tijd in de boerderij. Maar die grond heeft hij al langer, vaak gekocht in goedkopere tijden en afgelost. Het basisquotum heeft hij in 1983 bij de invoering van de superheffing gratis toegewezen gekregen. Wat hij bij heeft gekocht is inmiddels afgelost en hoeft niet, zoals machinerie, vervangen te worden. Dat gebouw staat er al decennia en staat voor 0 cent op de balans. En die arbeid, ja, dat is een gevoelszaak.

Wat voor deze boer rest zijn derhalve de feitelijke kosten, variërend van 24 tot 48 cent. De opbrengst zal uiteindelijk uitkomen op ongeveer 36 cent. Het is al met al niet veel en 2003 gaat de boeken in als slecht, want er is niet veel geld verdiend en soms ingeteerd op het vermogen. Hoewel een kostenbewuste boer met 800.000 kilo melk met een kostprijs van 24 cent toch een redelijk inkomen lijkt te hebben gehad.

Schijn

Zo gezien gaat het zo slecht nog niet met de melkveehouder. Dat is schijn. Rijpma wijst erop dat de LEI/kostprijs van 41 cent een signaal is voor de opvolgers. Het betekent dat het rendement op geïnvesteerd kapitaal bijzonder laag is. De opvolger moet rekening houden met een kostprijs van 41 cent en zal zich eens flink achter de oren moeten krabben.

Toch ziet Rijpma hoop gloren. De Nederlandse boer moet concurreren tegen boeren in Duitsland, Denemarken en Frankrijk. Die hebben nu een kostprijs die zo'n vijf cent lager is. Maar de Nederlandse boeren zitten in hun maag met de prijs van het melkquotum. De productierechten zijn hier duur. Ze maken zo'n zes cent van de kostprijs uit. Dat zal niet lang meer duren, verwacht Rijpma. De grondprijs daalt nu al, door gebrek aan vraag. De accountant ziet dat uiteindelijk ook gebeuren met de prijs van het melkquotum.

Bijlage-10

[terug naar 2003](#)

2003-09-02: 15.45 uur Vrije Universiteit Amsterdam

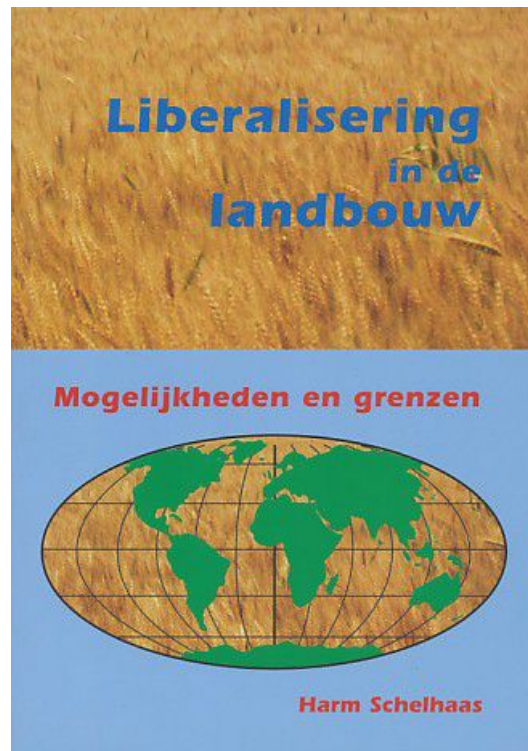
Promotie, oud voorzitter *Productschap voor Zuivel*, drs. Harm Schelhaas tot doctor in de Sociale Wetenschappen.

Onderstaand een – klein - deel uit dit proefschrift. Het betreft het gedeelte over het in 1984 door de EG ingevoerde melkquotum, vooraf gegaan met de tekst van de ‘achterflap’

Uitgegeven in 2003

Academic Publishers
Wageningen

ISBN 9076998353
(niet meer leverbaar)
[zie bijlage 11](#)

(Tekst achterflap)

Liberalisering in de landbouw – mogelijkheden en grenzen

Globalisering van de economie heeft grote gevolgen voor bedrijfstakken, ook voor de landbouw. De landbouw is echter door zijn structuur niet te vergelijken met andere bedrijfstakken. In dit boek analyseert de auteur de gevolgen van liberalisatie in de landbouw. Aspecten die aan bod komen zijn ondermeer overheidsoptreden door inkomstenstoelagen voor boeren en productiebeheersende maatregelen (zoals melkquota). De relatie met landbouw in ontwikkelingslanden krijgt speciale aandacht.

Terwijl de redenen voor liberalisatie welvaartstoename is, blijkt uit deze studie dat de gevolgen voor de welvaart slechts gering zijn. De auteur concludeert dan ook dat liberalisatie van de landbouw voor arme landen lang niet zulke gunstige gevolgen heeft als meestal wordt gedacht en dat er veel betere middelen zijn om de welvaart in die landen te verbeteren. Wel moeten derde wereldlanden recht hebben op vrije uitvoer naar westelijke markten.

De wereldlandbouw kan niet overgelaten worden aan een algeheel vrije markt. Niet landbouwliberalisatie maar productiebeperking is de sleutel naar een betere toekomst van de wereldlandbouw.

Blz. 210

8.3 Voor en tegen van productiebeperking: De melkquotering als voorbeeld

8.3.1 Inleiding

In de naoorlogse landbouwpolitiek - zo kwam reeds in hoofdstuk 3 naar voren - heeft beperking van de productie een vrij belangrijke rol gespeeld. In de Verenigde Staten gebeurde dit via areaalbeperking, in de Europese Unie zowel via areaalbeperking als via productiequotering. De vraag die in deze paragraaf aan de orde komt, is of productiebeperking ook bij een verdere landbouwliberalisatie een nuttige rol kan spelen. Deze vraag zal beantwoord worden aan de hand van de ervaringen met het Europese melkquoteringssysteem, als zijnde het meest effectieve productiebeheersingssysteem.

Bij een melkquoteringssysteem wordt aan elke melkproducent een productiehoeveelheid (quotum) toegewezen, die hij heffingvrij mag produceren; overschrijdt hij deze productie, dan wordt over de meerdere productie een (forse) heffing gelegd, met het doel een uitbreiding van de productie boven het quotum tegen te gaan.

Hoewel het Europese melkquoteringssysteem het meest bekende is, ligt de oorsprong van de discussie over de melkquotering niet in Europa, maar in Noord-Amerika. Willard W. Cochran voerde in 1958 in zijn klassiek werk: „Farm Prices: Myth and Reality” een duidelijk pleidooi voor quotering van de landbouwproductie in het algemeen. Hij greep hierbij terug op de quotering van de Amerikaanse suikerproductie, zoals die reeds tijdens de grote landbouwcrisis in de dertiger jaren was ingevoerd, en die na de oorlog werd voortgezet.^{Q4}

In de Verenigde Staten is een quotering van de melkproductie wel bediscussieerd, maar heeft niet het stadium van serieuze overweging bereikt. Het zuiveloverschottenprobleem in de Verenigde Staten was nimmer zo ernstig, dat invoering van een quotasysteem nodig werd geacht. De oorzaak daarvan was dat de melkproductie in de Verenigde Staten minder steeg dan in Europa, terwijl de vraag veel sterker groeide, o.m. door de sterkere bevolkingstoename.

Invoering van een quotering van de productie is in feite alleen mogelijk in sectoren, waar het aantal verwerkings- en marktkanalen beperkt is, en (derhalve) een effectieve controle uitvoerbaar is. Dat is het in de melk- en de suikerindustrie en ook bij de verwerking van fabrieksaardappelen.

Voordat de Europese Gemeenschap besloot tot invoering van een quoteringssysteem voor melk, werd het reeds toegepast in Israël (1967), Canada (1970), Oostenrijk (1978), Zwitserland (1979) en Noorwegen (1983). Vooral van de functionering van de melkquotering in Canada ging een positieve werking uit. Het systeem werkte daar bevredigend en dat werd door de Canadezen in internationaal verband ook duidelijk naar voren gebracht. De invoering in Canada was overigens niet in eerste instantie ingegeven door het bestaan van grote overschotten, maar door de wens, de inkomens van de melkveehouders op een redelijk niveau te houden.

4 Q is in de tekst een verwijzing naar een voetnoot. Niet over genomen. (ZHN.)

8.3.2 De invoering van de melkquotering in de Europese Gemeenschap

Vanaf het begin van de Europese marktordening voor zuivel in 1968 werd de Europese Gemeenschap geconfronteerd met zuiveloverschotten in de vorm van boter en mager melkpoederoverschotten. De melkproductie steeg sneller dan de interne vraag naar zuivelproducten; tegen een groei van 2 á 3% van de jaarlijkse melkproductie stond slechts een jaarlijkse toename van de interne vraag met ca. 0,5%. Pogingen om de stijging van de melkproductie af te remmen o.a. door middel van premiereregelingen voor melkveehouders om te stoppen met het bedrijf, om over te schakelen op andere producties, of om melkvee te slachten, hadden te weinig effect, ook door het te weinig daadkrachtig karakter ervan; de premies waren te laag en de uitvoering te gecompliceerd.

Geleidelijk stegen de uitgaven voor het Europese zuivelbeleid dan ook, en eveneens steeg het percentage dat de Europese zuivelsector opeiste van de totale Europese uitgaven voor het marktbeheer, van 30 % in het begin tot bijna 45 % aan het einde van de zeventiger jaren. Reeds in de tweede helft van de zeventiger jaren was dan ook invoering van de melkquotering in de Europese Gemeenschap een punt van discussie.

Aan de invoering van de melkquotering in de Europese Gemeenschap op 2 april 1984 ging een merkwaardig intermezzo vooraf in de vorm van een aantal uitzonderlijk gunstige zuiveljaren. In de periode 1979-1982 stegen de zuivelexporten vooral naar de olieproducerende landen bijzonder sterk. Deze landen beschikten als gevolg van de in de zeventiger jaren sterk gestegen olieprijs over bijzonder hoge inkomsten uit de olieverkoop. De aanwezige zuivelvoorraden in de Europese Gemeenschap verdwenen als sneeuw voor de zon, de exportrestituties konden belangrijk verlaagd worden, en de melkprijs steeg, en tegelijk ook de melkproductie.

Even dacht men dat het Europese zuivelprobleem voor een belangrijk deel en voor goed was opgelost, Maar even onverwacht als de grote vraag uit de olieproducerende landen was opgekomen verdween deze weer, zulks als gevolg van de plotselinge forse daling van die olieprijs. Dergelijke intermezzo's komen in de landbouw vaker voor; ook 1972/1973 vormde voor de zuivel zulk een intermezzo, toen als gevolg van ongunstig weer. En steeds vat de gedachte post dat de structurele moeilijkheden definitief zijn overwonnen.

In 1983 - in één jaar tijd - stegen de botervoorraden met ruim een half miljoen ton - van 100.00 ton naar ca. 650.000 ton - en bereikten in mei 1984 zelfs het niveau van ruim 1 miljoen ton, en de voorraad mager melkpoeder zelfs van 1,3 miljoen ton. Mede door de vooral sinds 1980 sterk gestegen melkproductie dreigde de zuivelsituatie onbeheersbaar te worden.

De quotering, die op 2 april 1984 van kracht werd, was gebaseerd op de productie van 1981, plus 1%; op de meerdere productie werd een heffing gelegd van 75% van de richtprijs. Al spoedig bleek, dat de ingreep nog niet ver genoeg was gegaan; de zuivelvoorraden bleven hoog en stegen weer. De quotering werd verder aangescherpt, de quota's werden verlaagd met resp. 6% met ingang van 1 april 1987 en met een extra 2,5% met ingang van 1 april 1988. Er werd een aparte quotering voor melkvet ingesteld - het vetgehalte van de melk was nl. extra gestegen, en daarmee de boterproductie - en de heffing op de overschrijding van de quota werd met 115% verhoogd tot boven de zgn. drempelprijs, in feite neerkomend op een heffing die hoger was dan de marktopbrengst van de melk.

Uiteindelijk werden de quota's vastgesteld op de productie van 1981 minus 13%, en daalde de melkproductie met eenzelfde percentage. Zonder melkquotering was de melkproductiestijging waarschijnlijk gewoon verder gegaan met de gemiddelde stijging van ca. 2 á 3% van de jaren zeventig en zou in 1988 - naar verwachting - de hoeveelheid melk die op enigerlei wijze met subsidie zou moeten worden afgezet tot 43 miljoen ton melkequivalent hebben doen stijgen (op een productie van ca. 120 miljoen ton melk).⁹

Omdat het interventiesysteem ertoe leidde dat de melkoverschotten werden verwerkt tot de goed houdbare producten boter en mager melkpoeder, betekende de teruggang van de melkproductie een aanzienlijke daling van de productie van boter en mager melkpoeder (met meer dan de helft).

De afbouw van de gevormde voorraden boter en mager melkpoeder kostte enige jaren, maar eind 1988 waren voorraden afgebouwd; sindsdien heeft zich geen belangrijke voorraadvoorming meer voorgedaan.

De grootste moeilijkheden bij de invoering van de melkquotering betroffen een juiste en billijke vaststelling van de quota's. In het jaar dat als basisjaar voor de vaststelling van de quota's wordt gekozen, zullen zich zoals in alle jaren, op de boerenbedrijven vele bijzondere omstandigheden hebben voorgedaan, waardoor bij individuele boeren de melkproductie lager was dan normaal, bijvoorbeeld ziekte van de boer, veeziekten, bedrijfsovernames, veelomvattende bedrijfsinvesteringen met een tijdelijk gedeeltelijk stil leggen van het bedrijf, aan- en verkoop van grond e.d.

In alle landen was een speciale reserve gevormd om tegemoet te kunnen komen aan deze bijzondere gevallen. De protesten tegen de aanvankelijke toewijzing van de quota's varieerden van 18% in Frankrijk en België tot 50% in Nederland en 60% in Engeland. Binnen een jaar echter waren bijna alle quota's definitief vastgesteld en leverde de toepassing van het melkquoteringssysteem in zo goed als alle landen - Italië was ook hier een uitzondering - geen noemenswaardige problemen op. Nadat de doorvoering van quota's was afgerond bleef in de volgende jaren tot heden, 2002, de Europese melkproductie nagenoeg stabiel;

De uitvoering is grotendeels in handen gegeven van het bedrijfsleven. In Nederland incasseren de zuivelfabrieken de heffingen bij overschrijding van de quota's, zulks op grond van verordeningen van het semi-publieke Productschap voor Zuivel. Uiteindelijk echter is de Nederlandse overheid verantwoordelijk en bepaalt de Europese Commissie de uitvoeringsmodaliteiten.

8.3.3 Voor- en nadelen van de melkquotering

De voordelen van de melkquotering gemeten aan de situatie zonder quotering, waarbij opnieuw de criteria, genoemd in hoofdstuk 1 zullen worden gehanteerd, werden na enkele jaren duidelijk zichtbaar en kunnen als volgt worden weergegeven.

- De surplus voorraden boter en mager melkpoeder verdwenen na enkele jaren zo goed als geheel; eind 1988 waren er nauwelijks nog voorraden zuivelproducten bij de Europese interventiebureaus, en sindsdien zijn deze voorraden klein gebleven;
- Een aanzienlijke daling van de kosten van het Europese zuivelbeleid; in 1985 bedroegen de zuiveluitgaven nog 20% van het EU budget, in 2000 was dit percentage gedaald tot 2; voor wat betreft landbouwuitgaven werd in 1985 nog 30% aangewend voor de zuiveluitgaven en in 2000 5%; vooral de omvang van de exportrestituties liep sterk terug.

- Een stabilisering van de inkomensontwikkeling in de melkveehouderij. Dankzij de melkquotering is het de Nederlandse melkveehouderij de laatste vijftien jaar vrij goed gegaan; in het verleden was de melkveehouderij in Nederland de sector met de laagste inkomens en de meeste armoede.
- Een afname van het grote aandeel van de Europese Gemeenschap in de wereldzuivelhandel. Deze daling is een logisch gevolg van de melkquotering en voltrok zich vooral bij de interventieproducten boter en vol melkpoeder, echter niet bij kaas, waarvan de omvang van de productie altijd al door de markt gestuurd werd en los stond van de al dan niet aanwezigheid van overschotten.

Tabel 21. Aandeel EG in de wereldhandel van bepaalde zuivelproducten (exclusief EU intrahandel).

	1985	1990	1995
Boter	46%	32,1%	27%
Kaas	46%	50,8%	53,8%
Vol melkpoeder	60%	57,6%	48,7%

Bron: Productschap voor Zuivel en Eurostat

De ruimte op de wereldmarkt, die de Europese Gemeenschap op deze wijze creëerde, werd opgevuld door andere ontwikkelde zuivellanden, met name Oceanië, en niet door ontwikkelingslanden.

Een sterk positieve invloed op de prijzen op de internationale zuivelmarkt, zulks als gevolg van het kleinere aanbod van zuivelproducten uit de Europese Gemeenschap. De prijzen op de wereldzuivelmarkt stegen belangrijk, het aanbod vanuit de EU nam af en werd aanmerkelijk stabiel. Aangetekend moet hierbij worden dat de Europese Unie nog steeds de grootste zuivlexporteur van de wereld is en dus een wezenlijke invloed had en heeft op de wereldzuivelmarkt.

Tabel 22. Wereldmarktprijzen zuivelproducten (in euro's).

	Boter	Kaas	Mager melkpoeder
1984	400-450	500-570	270-300
1990	600-700	770-900	550-800

Bron: Productschap voor Zuivel

Na 1990 kwam de internationale zuivelmarkt sterk onder invloed van andere factoren, zoals de sterk stijgende melkproductie in Oceanië, en later, in 1998, de crisis in ZuidoostAzië en daalden de prijzen weer tot of onder het niveau van 1984. Een voortgaande structurele ontwikkeling.

Aanvankelijk was er een vrij ruim verbreide mening, dat een quotering van de melkproductie zou leiden tot een stagnatie in de structurele ontwikkeling. Als indicatie van de structurele ontwikkeling wordt meestal het aantal melkveehouders genomen. En hoewel de structurele ontwikkeling een complex verschijnsel is, wordt de ontwikkeling van het aantal melkveehouders toch meestal als een redelijk betrouwbare indruk daarvan beschouwd.

Van een stagnatie bleek geen sprake; in het begin trad zelfs een versnelling op in de afname van het aantal melkveehouders in alle Europese landen, behalve Engeland.^Q

Deze versnelde daling was toe te schrijven, zowel aan de inkrimping van melkproductie als aan ingestelde premiereregelingen om te stoppen met het bedrijf; dit laatste had de bedoeling om op deze wijze extra melk beschikbaar te krijgen voor de blijvers. Maar ook daarna bleef het aantal melkveehouders zowel in Nederland als in de Europese Gemeenschap vrij snel afnemen.

Tabel 23. Ontwikkeling van het aantal melkveehouders in Nederland (x 1000).

	Nederland	Index (1985=100)	Europese Unie	Index (1985=100)
1970	116	200	xx)	
1980	67	115	xx)	
1985	58	100	1.966	100
1990	47	81	1.519	78
1995	37	64	997	49
1997	35	60	876	44
2000	29*	50		

* Schatting

xx) Voor deze jaren niet beschikbaar

Bronnen: Productschap voor Zuivel wat betreft de Nederlandse gegevens en Eurostat voor de cijfers van de Europese Unie

Opvallend is dat zowel in de periode 1970-1985 als in de periode 1985-2000 het aantal melkveehouders in Nederland gehalveerd werd; de gemiddelde jaarlijkse afname was ca. 4%. In de Verenigde Staten, met een andere sociale en economische structuur was de gemiddelde afname de laatste vijftien jaar ruim 5%.⁹

Uiteraard bewijzen deze cijfers op zichzelf nog niet, dat de melkquotering geen invloed heeft gehad op de afname van het aantal melkveehouders; onbekend blijft nl. hoe de ontwikkeling zonder quotering zou zijn geweest. Maar tenminste kan gezegd worden dat er in de ontwikkeling van het aantal melkveehouders geen duidelijke aanwijzingen te vinden zijn voor het tegendeel. En dan is het natuurlijk ook nog de vraag of een snellere afname van het aantal melkveehouders uit algemeen politieke en maatschappelijk oogpunt wel gewenst zou zijn geweest.

Overige gevolgen van de melkquotering zijn:

- een minder intensieve bedrijfsvoering (het aantal melkkoeien daalde met 20% in de periode 1984-1990 en met 16% in de periode 1990-2000); vooral dankzij deze daling van de melkveestapel daalde het mineralenoverschot geleidelijk in de afgelopen 15 jaar; een vermindering in de omvang van de investeringen (geen investeringen meer in uitbreiding van de Europese melkproductie);
- ruimte om andere activiteiten ter hand te nemen, zoals biologische landbouw, weidevogel beheer en andere multifunctionele activiteiten; zo is het opvallend dat de Nederlandse melkveehouderij - vergeleken met andere landbouwbedrijfstakingen - voorop loopt in het ontwikkelen van een multifunctionele landbouw;
- eenmaal ingevoerd werkt het quotasysteem als een voorwaardenscheppend beleid. De invoering van het systeem had - zoals wij zagen - echter wel een vergaande invloed op het marktgebeuren.

Bij de nadelen verbonden aan de melkquotering moet in de eerste plaats genoemd worden de ontwikkeling, dat de toegewezen quota's geleidelijk een waarde hebben gekregen, eerst voornamelijk in Nederland en Engeland, later ook in de meeste andere landen. Het is een ontwikkeling, die overigens zijn positieve kanten ook heeft.

Als bezwaar kan worden gezien dat zittende boeren „windfall profits” hebben gekregen, en dat het voor beginnende boeren moeilijker is om met een melkveehoudersbedrijf te beginnen. Maar daar staat tegenover dat zonder melkquotering de rentabiliteit waarschijnlijk veel slechter zou zijn geweest, hetgeen ook een belemmering zou zijn geweest om met een nieuw bedrijf te beginnen. Bovendien was de mogelijkheid om een goede prijs te ontvangen voor het melkquotum voor veel kleinere boeren een stimulans om vervroegd met het bedrijf te stoppen. De melkquotering heeft een warme sanering van de melkveehouderij bevorderd. Dat door de (hoge) prijzen, die voor de quota's betaald moeten worden, de kostprijs van de melkproductie is gestegen - zoals vaak wordt beweerd - is voor bestrijding vatbaar. Voor de zittende boeren geldt het bezwaar niet, integendeel. Een beginnende boer moet inderdaad een prijs betalen voor het te kopen melkquotum, maar het is een 'kapitaalgoed'; bij verkoop krijgt hij waarschijnlijk zijn investering terug. En een onverhoopte afschaffing leidt weliswaar tot kapitaalverlies, voorzover het quotum nog niet afgeschreven is, maar de lopende kosten veranderen niet.

Een ander niet onbelangrijk nadeel van een quotering in een grote gemeenschap als de Europese Unie is, dat de stimulans tot regionale specialisatie tussen de lidstaten van de Europese Unie verdwijnt. Dat moet vooral toegeschreven worden aan het besluit om tot invoering van nationale quota's over te gaan; het is geen bezwaar tegen het systeem van de melkquotering als zodanig, maar tegen de uitvoeringsmodaliteit die de Europese Gemeenschap koos. Bij overdraagbaarheid van de quota's over de grenzen heen zou dit bezwaar vervallen, maar daarvoor ontbrak en ontbreekt in de Europese Unie het politieke draagvlak geheel. Vooral door Nederland als exportland en als land met een technologische voorsprong op grote delen van de Europese Gemeenschap werd zwaar aan het nadeel van het verdwijnen van de mogelijkheid tot regionale specialisatie getild en was de voornaamste beweegreden van de Nederlandse zuivelsector om zich fel te verzetten tegen een mogelijke quotering. Vaak worden ook de kosten van uitvoering als bezwaar genoemd. Deze zijn zeer gering; voor Nederland slechts enkele miljoenen per jaar.

De complicaties rondom de politieke uitvoering in een politiek moeizaam opererende Europese Unie vormen wel een bezwaar. Van een soepele aanpassing aan veranderde marktomstandigheden is geen sprake. Maar tot dusver heeft dit nog niet tot ernstige moeilijkheden geleid. Bovendien werkt het systeem hierdoor in belangrijke mate als een voorwaardenstellend beleid. De EU melkproductie ligt in de praktijk voor vele jaren vast. Als verder nadeel kan worden genoemd, de wat hogere prijs voor de consument, maar gezien het geringe percentage dat de boer nog krijgt van de eindprijs die de consument voor voedsel betaalt en het geringe deel dat voedsel nog uitmaakt van zijn totale bestedingen lijkt dit geen ernstig bezwaar. De consument heeft althans nimmer een probleem gemaakt van de invloed van de melkquotering op de consumentenprijs.

Verder kan er op gewezen worden dat ondanks het feit dat momenteel de heffing bij overschrijding van het quotum groter is dan de opbrengst van de melk bij verkoop, in de meeste landen de melkproductie het quotum overschrijdt. Dat kan er op wijzen, dat bij afschaffing van het quotum, de melkproductie in de Europese Unie op korte termijn belangrijk zal gaan stijgen.

8.3.4 De theoretische achtergrond

Uit het voorgaande kan geconcludeerd worden, dat de melkquotering aan aantal belangrijk gunstige gevolgen heeft gehad. Evenwel worden in beschouwingen over de melkquotering, met name van buiten de landbouw, algemene bezwaren tegen de quotering geuit in de trant van: „De boer is zijn vrijheid kwijt” of: „Door de quotering mist de melkveehouder de tucht van de markt”.

Het is daarom goed wat dieper in te gaan op de werking van een quoteringsregeling voor het individuele boerenbedrijf.

Zonder melkquotering calculeren de boeren op basis van de gemiddelde opbrengstprijis op de markt. Zij wegen bij hun beslissing om al dan niet de productie uit te breiden hun marginale kosten af tegenover de gemiddelde opbrengstprijis. Zij kunnen dan heel gemakkelijk tot de conclusie komen - zoals zeer waarschijnlijk vóór invoering van de melkquotering ook werkelijk het geval is geweest - dat het voor hen voordelig is hun productie te vergroten, hoewel de marginale opbrengst van de meerdere melk macro-economisch reeds negatief is. Zij kunnen micro-economisch rationeel handelen om met zijn allen te gaan investeren in de uitbreiding van de melkproductie, terwijl dat macro-economisch gezien dwaasheid is. Een quotering van de melkproductie maakt een einde aan een dergelijk handelen.

Zonder melkquotering heeft de melkveehouder een vrijheid van productie, die elders in de economie zelden voorkomt. Hij kan „maar raak” produceren, zonder op de gevolgen voor de markt te letten. Met een melkquotering komt hij in eenzelfde situatie terecht als de meeste ondernemers. Het verwijt, dat de boer onder een quoteringssysteem zijn vrijheid kwijt raakt, mist daarom scherpte. Ook onder een quoteringssysteem kan hij zijn bedrijf uitbreiden, nl. door (grond en) melkquotum te kopen. Ook onder een melkquoteringssysteem redden onbekwame boeren het niet.

En reeds eerder, in paragraaf 5.3.6, bij de behandeling van het zgn. Armoederapport van het Landbouw-Economisch Instituut, is naar voren gekomen, dat ondanks de melkquotering de rentabiliteit van de melkveehouderij slechts bescheiden is, met een rendement op het geïnvesteerde kapitaal van slechts nul tot één procent. Bij een quotering werkt de melkveehouder onder een marktsituatie die veel meer lijkt op die in andere sectoren van de economie. Hij wordt nl. geconfronteerd met de marginale marktwaarde van de (meerdere) melk. De tucht van de markt is niet verdwenen. Deze confrontatie van de marginale opbrengst met de marginale kosten is des te meer nodig omdat in de landbouw in het algemeen de marginale opbrengsten vaak erg laag zijn, als gevolg van de inelasticiteit van de vraag, en de marginale kosten meestal gedurende lange tijd eveneens bijzonder laag zijn. Economisch gezien zouden alle sectoren in de landbouw - en ook in de tuinbouw - veel beter dan nu geconfronteerd moeten worden met de marginale opbrengst van de meerdere productie.^Q

Het gebruik van het woord kartel of „producerskartel”, zoals Folmer c.s. doen, om het quoteringssysteem aan te duiden is, althans wat de melkquotering in de Europese Unie betreft, onjuist.^Q

Volgens van Dale is een kartel "een aaneensluiting van producenten teneinde de markt te beheersen en concurrentie uit te sluiten".

Bij de melkquotering in de Europese Unie gaat het niet om een aaneensluiting van producenten, maar om een overheidsmaatregel die de melkproducenten is opgelegd. Niet de melkproducenten maar de Europese overheid bepaalt hoe de quotering wordt toegepast, of er veranderingen in het systeem of in de heffingen komen, en of de productie kan worden uitgebreid of

moet worden ingekrompen; de Europese landbouwpolitiek bepaalt al deze zaken. Als het aan de Europese melkproducenten had gelegen was er een heel ander quoteringssysteem tot stand gekomen en zou het in de toekomst zich ook heel anders ontwikkelen.

Het systeem van melkquotering in de Europese Unie zoals hierboven is aangegeven, maakte een einde aan een door de markt gestimuleerd privaatrechterlijk rationeel maar macroeconomisch irrationeel gedrag, en was bedoeld om de economische schadelijke Liberalisering in de landbouw zuiveloverschotten terug te dringen. Dat het - ten dele - hetzelfde effect heeft als een kartel namelijk hogere prijzen is geen reden het woord kartel te gebruiken. Om een zijstraat te noemen: massale faillissementen en misoogsten kunnen ook leiden tot hogere prijzen, maar zijn daarom nog geen kartel.

De regeling kan ook niet zoals wel wordt gesuggereerd geprivatiseerd worden. Alle kernbeslissingen worden door de Europese overheid in het kader van de landbouwpolitiek genomen; alleen kan, zoals wij zagen, de uitvoering ten dele geprivatiseerd worden. Overheidsdwang is essentieel; zonder overheidsdwang zouden vele, misschien wel verreweg de meeste melkveehouders zich een freeriders gedrag gaan permitteren. Het Europese quoteringssysteem sluit importen niet uit. Zowel in bilaterale onderhandelingen (o.a. met Zwitserland) als in het kader van de GATT overeenkomst zijn zuivelimporten ("import quota's) toegestaan.

Maar dit alles gezegd hebbende kan uiteraard niet worden uitgesloten, dat er in theorie melkquoteringssystemen mogelijk zijn waarvoor de terminologie van Folmer c.s. wel zou kunnen opgaan. Maar de huidige quoteringssystemen zijn bijna alle bedoeld om de ontstane overproductie tegen te gaan.

Naast een quotering is ook de areaalbeperking een beproefd en veel gebruikt middel tot productiebeperking. Een verschil tussen melkquotering en areaalbeperking is, dat de melkquotering effectiever is. Bij areaalbeperking wordt weliswaar de inbreng van de grond "gequoteerd", maar op de resterende grond kan intensiever worden geproduceerd, bijvoorbeeld door meer kapitaal en/of arbeid aan te wenden, waardoor de effectiviteit van de areaalbeperking minder groot wordt. Maar de ratio van areaalbeperking is dezelfde als die bij de melkquotering en is zowel in de Verenigde Staten als in de EU voldoende effectief gebleken.

De melkquotering kan ook een geschikt middel in combinatie met een inkomenstoelagsysteem zijn (zie hiervoor de volgende paragraaf) en kan ook een nuttige functie vervullen bij een verdere vrijmaking van het handelsverkeer in landbouwproducten. Een redelijke beheersing van de omvang van de landbouwproducten, bijvoorbeeld door quotering of areaalbeperkingen, lijkt een noodzakelijke voorwaarde om zonder grote ongelukken op den duur te komen tot één mondiale landbouwmarkt met een vrij handelsverkeer waarbij het gevaar van een ontwrichting door een wereldwijde liberalisatie wordt voorkomen. Overleg over beheersing van de landbouwproductie in internationaal verband verdient dan uiteraard wel aanbeveling.

8.3.5 Samenvattingen conclusie

Van de hiervoor genoemde voor- en nadelen van de melkquotering kan de volgende samenvatting worden gegeven.

Tabel 24. Voordelen	Nadelen
<ul style="list-style-type: none">– melkveehouderij wordt aanzienlijk beter geconfronteerd met geringe of negatieve marginale waarde van de melk; hierdoor macroeconomisch gezien geen ongewenste investeringen in een uitbreiding van de Europese melkproductie;– daling van de EG melkproductie met ca. 13%; daarna stabilisatie Europese melkproductie; het inkomen van de melkveehouder kan gemakkelijker op een aanvaardbaar niveau gehouden worden;– sterke daling overschotproductie boter en magere melkpoeder; verdwijnen van de surplusvoorraden;– sterke daling kosten van het Europese zuivelbeleid;– een sterk positief effect op de hoogte wereldmarktprijzen (de Europese Gemeenschap is verreweg de grootste zuivelexporteur);– flexibele uitvoering in EU is mogelijk;– afname van het (te grote) EU aandeel in de wereldzuivelmarkt;– stimulering "warme" sanering Europese melkveehouderij;– stimulering extensieve vormen van melkproductie;– ruimte voor de ontwikkeling van andere producties (multifunctionele landbouw);	<ul style="list-style-type: none">– bij invoering moeilijkheden bij billijke vaststelling individuele quota's, is een éénmalig bezwaar;– uitvoeringskosten zijn gering;– wat hogere consumentenprijzen;– impuls tot regionale specialisatie in Europa verdwijnt bij de door de Europese Gemeenschap gekozen uitvoeringsmodaliteit;– melkquota's krijgen waarde.

De voordelen - in aantal reeds groter dan de nadelen - wegen naar mijn mening ook in gewicht zwaarder dan de nadelen. Het belangrijkste voordeel is dat de individuele melkveehouders beter geconfronteerd worden met de marginale opbrengst van hun producten op de markt. Hierdoor wordt overproductie tegengegaan met alle verdere voordelen van dien (hogere wereldmarktprijzen, daling van de kosten van het zuivelbeleid, stabilisering van het inkomen van de melkveehouderij). Andere belangrijke voordelen zijn stimulering van een extensieve productiewijze, en van een multifunctionele landbouw. Van de nadelen behoeft de wat hogere zuivelprijzen (kaas, consumptiemelk) niet als zwaarwegend te worden aangemerkt, gezien de neerwaartse ontwikkeling van de reële melkprijs gedurende de laatste decennia. De waarde die de quota hebben gekregen vormt per saldo wel een nadeel gezien het optreden van windfall profits en de hogere lasten van jonge beginnende melkveehouders. Maar naar een momenteel populaire gezegde: Elk nadeel heeft zijn voordeel: de waarde van de quota's stimuleert wel sterk de afvloeiing van (oudere) melkveehouders via een warme sanering.

De melkquotering is een doeltreffend middel gebleken voor beperking van de melkproductie, zonder dat de structurele ontwikkeling er onder leed; het is bovendien in de zuivelsector op eenvoudige wijze toe te passen, omdat de afzet van melk via de zuivelindustrie plaatsvindt en melk als grondstof niet bewaart en verhandeld kan worden. De invloed van de melkquotering op de wereldzuivelmarkt is aanzienlijk groter geweest dan het GATT akkoord.

De aanvankelijke moeilijkheden bij de invoering in Italië zijn de laatste jaren tot aanvaardbare proporties teruggebracht. Invoering in de Oosteuropese landen, die willen toetreden tot de EU is in voorbereiding en lijkt geen (grote) moeilijkheden op te leveren. In de andere landbouwsectoren, met uitzondering van de suikersector^Q zijn quota's veel moeilijker in te voeren. Daar zijn areaalbeperkingen een middel tot productiebeperking. Er is - in het moderne jargon - met de melkquotering "niets mis", althans niet veel^Q. Het lijkt daarom aan te bevelen zo lang mogelijk de melkquotering in de Europese Unie te handhaven.^Q

De Europese landbouwpolitiek koerst onder invloed van de verdergaande globalisering duidelijk in de richting van een verdere invoering van een inkomenstoelagsysteem en impliciet tot een verdere landbouwliberalisatie. Dat systeem is - zoals het er nu uitziet - politiek onontkoombaar. Maar het is niet de sleutel tot een betere toekomst van de wereldlandbouw. Die sleutel ligt bij een betere beheersing van de omvang van de landbouwproductie, vooral in de westelijke productiegebieden.

[.....]

2010-06-03

Auteur: Harm Schelhaas – oud voorzitter Produktschap voor Zuivel

Boek Titel:

De landbouw tussen voedselcrisis en overschotten

Uitgever: Wageningen Academic Publishers, 160 pag. 29 euro⁵

[ISBN: 978-90-8686-734-9](#) [Google play versie](#)

Boer produceert geen auto⁶

Boeken⁷

Donderdag 3 juni 2010 door Hans van der Lugt

Het debat over de landbouw in Europa hinkt op twee benen: subsidies en de manier waarop ons voedsel wordt geproduceerd. Boeren worden vaak gezien als belastingprofiteurs, maar zodra het gaat om dierenwelzijn eist de burger van alles – grote hokken, niet te veel landbouwgif – wat boeren geld kost zonder dat de burger er veel voor wil betalen.

De tendens in Europa is liberalisering van de markt én hogere eisen aan de productiemethoden. Maar kan dat wel? Is de markt voor voedsel wel te liberaliseren, zonder dat we op een dag geen boer – en geen brood – meer hebben? Kunnen wij nog wel eisen stellen aan ons voedsel, het verbieden van groeihormonen bijvoorbeeld, als de hele wereld vrijelijk naar ons kan exporteren?

„De huidige discussie over het landbouwbeleid wordt te veel beheerst door mythen en oneigenlijke argumenten, zowel door politici als door boerenleiders”, schrijft Harm Schelhaas in

5 <http://www.radio1.nl/items/18844-reposerie-boer-zoekt-toekomst-5> (KRO geluidsfragment)

Harm Schelhaas Promoveerde in 2003 aan de VU op het proefschrift ‘Liberalisering in de Landbouw’

6 <http://nrcboeken.vorige.nrc.nl/recensie/boer-produceert-geen-auto-0>

7 Inhoudsopgave (pdf)

De landbouw tussen voedselcrisis en overschotten. Schelhaas, oud-voorzitter van het Productieschap Zuivel, zet helder uiteen dat de landbouw een fundamenteel andere economische sector is dan industrie of dienstverlening. Voor Schelhaas is de conclusie die daar uit volgt ook helder: de liberalisering van de voedselproductie, zoals de komende afschaffing van het melkquotum, is verkeerd.

Als een autoproducent niet al zijn auto's meer kwijt kan, laat hij de lopende band wat langzamer lopen of ontslaat een deel van zijn personeel. Wat hij nooit zal doen, is blijven produceren om auto's tegen een lage prijs weg te geven.

De melkveehouder daarentegen kan nooit voor korte tijd zijn productie terugdraaien. Hij hoort pas achteraf welke prijs hij krijgt.

Akkerbouwers hebben weer een ander probleem. De oogst kan fluctueren, terwijl de vraag naar bijvoorbeeld graan stabiel is.

„Waar ook ter wereld de oogst tegenvalt, het aantal armen in de ontwikkelingslanden zal toenemen”, zo citeert Schelhaas met instemming de Indiër Kirit Parikh. Dat is precies wat we bij de laatste crisis hebben gezien toen er tientallen miljoenen hongerende in de derde wereld bijkwamen. Het dramatische was echter dat het toen niet alleen werd veroorzaakt door slechte oogsten, maar vooral doordat we in het Westen opeens gesubsidieerde granen als biobrandstof zijn gaan gebruiken.

Schelhaas geeft een zevental redenen waarom de landbouw niet aan de vrije markt kan worden overgelaten. Het beleid tot dusver heeft echter ook schaduwkanten, zo erkent hij, zoals de dumping van overschotten op de wereldmarkt waar vooral boeren in ontwikkelingslanden zwaar onder lijden. Maar dat betekent niet dat liberalisering een antwoord is – ook niet voor arme boeren in ontwikkelingslanden. Grote bedrijven in bijvoorbeeld de voedselindustrie en grote boeren in Zuid-Amerika, zoals soja- en vleesproducenten, zijn de enige die profiteren van liberalisering van wereldmarkten.

Schelhaas zoekt de oplossing voor het in stand houden van de boerenstand in Europa – „onmisbaar voor de wereldvoedselvoorziening” – in productiebeheersing, waardoor boeren altijd een goede prijs voor hun producten kunnen vragen.

„Het kost veel minder overheidsgeld, het bestrijdt de oorzaken van de problemen, het werkt veel beter ten opzichte van de derde wereld, is beter voor het milieu en ook beter voor het agrarisch inkomen.”

Schelhaas is niet de enige die deze oplossing voorstaat. Twee dissidente organisaties in het Nederlandse boerenlandschap zitten op dezelfde lijn: de Nederlandse Akkerbouw Vakbond en de Nederlandse Melkveehouders Vakbond. Maar politiek hebben deze organisaties weinig in de melk te brokkelen.